

Vannregionmyndigheten i Møre og Romsdal
hakon.slutaas@mrfylke.no

Sted:
Trondheim/Molde

Dato:
05.11.2021

Vår ref:
Deres ref:

14/00918-20

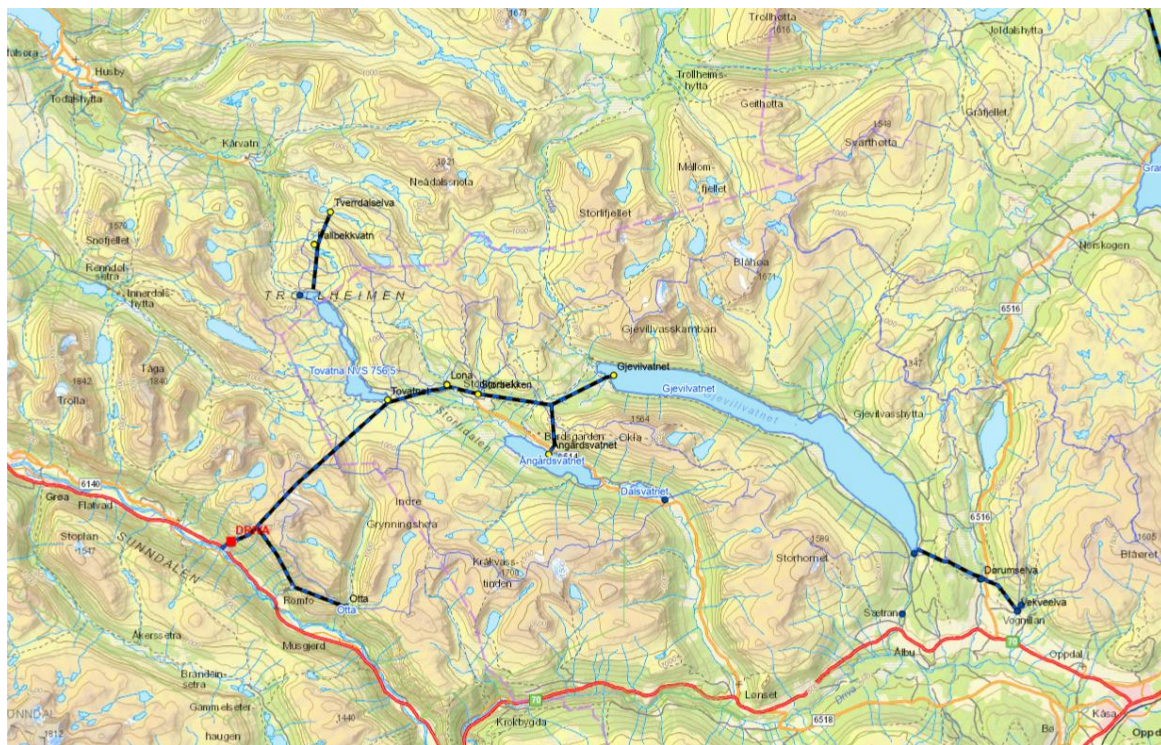
Kontaktperson Håkon Slutaas

Høringssvar minstevannføring Toåa

Vi viser til e-post 15.10.2021, der blant annet forslag om minstevannføring i Toåa i Sunndal sendes på høring som del av behandlingen av regional vannforvaltningsplan for Møre og Romsdal vannregion. TrønderEnergi Kraft gir med dette høringsuttalelser på vegne av konsesjonær Driva kraftverk DA. Vi vil først kort beskrive Driva-reguleringen før vi går inn på grunnlaget for høringen. Deretter omtaler vi aspekter ved hydrologi og kraftproduksjon ved en minstevannføring, og til slutt miljømessige forhold i Toåa.

Drivareguleringen og Driva kraftverk

Toåa omfattes av Driva-reguleringen som utnyttes i Driva kraftverk i Sunndal kommune. Kraftverket har en produksjon på ca 620 GWh og har flere reguleringsmagasin i Oppdal kommune, blant annet Gjevilvatnet. Regulant er Driva kraftverk DA, som er eid av TrønderEnergi kraft AS og Istad Kraft AS. TrønderEnergi er operatør for kraftverket. Toåa er fraført ved at Tovatna er regulert og tilsiget føres ned i tilløpstunnelen til Driva kraftverk. Det er i konsesjonen ikke satt krav om minstevannføring i Toåa.

Figur 1: Kartutsnitt av Driva-reguleringen.

TrønderEnergi Kraft AS

Telefon: 73 60 30 00

Postadresse:
Postboks 9481 Torgarden
7496 Trondheim

Besøksadresse:
Kløbuveien 118
7031 Trondheim

www.tronderenergi.no
tek.firmapost@tronderenergi.no
Org.nr: NO 878 631 072 MVA

Grunnlag for høring og NVE-rapport 49/13

Høringen baserer seg på høringsinnspill fra Miljødirektoratet til regional vannforvaltningsplan for Møre og Romsdal, der direktoratet mener at reguleringen har stor effekt på smoltproduksjonen. Det vises til rapport 9 fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning. Vi kommer tilbake til nærmere vurdering av det faglige grunnlaget senere.

Vannregionmyndigheten skriver videre i eposten i forbindelse med høringen at Toåa ved en feil ikke var med i NVE-rapport 49/13. Det går ikke frem av høringen hva som er kilden for dette utsagnet. Det konkluderes imidlertid med følgende i høringen:

“Berekna krafttap på 6,6 GWh tilsvarer ca. 1% av totalproduksjonen (Driva 602 GWh). Med stor verdi for fiske og stor påverknad frå kraft kombinert med lite krafttap ved minstevassføring gjer det sannsynleg at Toåa hadde blitt plassert i kategori 1.1. i rapport 49/2013 som tilsvarar høg priorititet for tiltak som kan medføre krafttap.”

Dette mener TrønderEnergi må være feil forståelse av metodikken i revisjonsrapporten (49/13). I denne rapporten (s. 197) er krafttapet i Driva-reguleringen allerede satt i høyeste kategori (KT5), med et estimert krafttap på 70-100 GWh. Naturverdiene er også satt til høyeste kategori samlet (VPS5). I revisjonsrapporten er det naturlig nok lagt opp til å vurdere krafttap og verdi/påvirkning samlet for en regulering, jf tabell 5.6 side 35 i rapport 49/13 (tabellen er vist under).

KT-gruppe	VPS-gruppe				
	VPS5	VPS4	VPS3	VPS2	VPS1
KT1	1.1	1.1	1.2	1.2/2.1	2.1
KT2	1.1	1.1	1.2	2.1	2.1
KT3	1.1	1.2	1.2	2.1	2.1
KT4	1.2	1.2	1.2	2.1	2.1
KT5	1.2	1.2	1.2	2.1	2.1

Figur 2. Utklipp fra NVE rapport 49-2013, tabell 5.6 side 35. Matrise for avveining av krafttap og miljøverdier/påvirkning.

Det betyr at siden Driva allerede har høyeste verdi for krafttap og samlet påvirkning/verdi, så vil vurderingene i Toåa ikke endre prioriteringen slik det hevdes i høringen fra vannregionmyndigheten. Vi synes det er uheldig at saken har blitt sendt på høring med dette underliggende premisset. Driva-reguleringen er plassert i kategori 1.2 (lavere prioritet) og det synes ikke å være grunnlag for å endre dette.

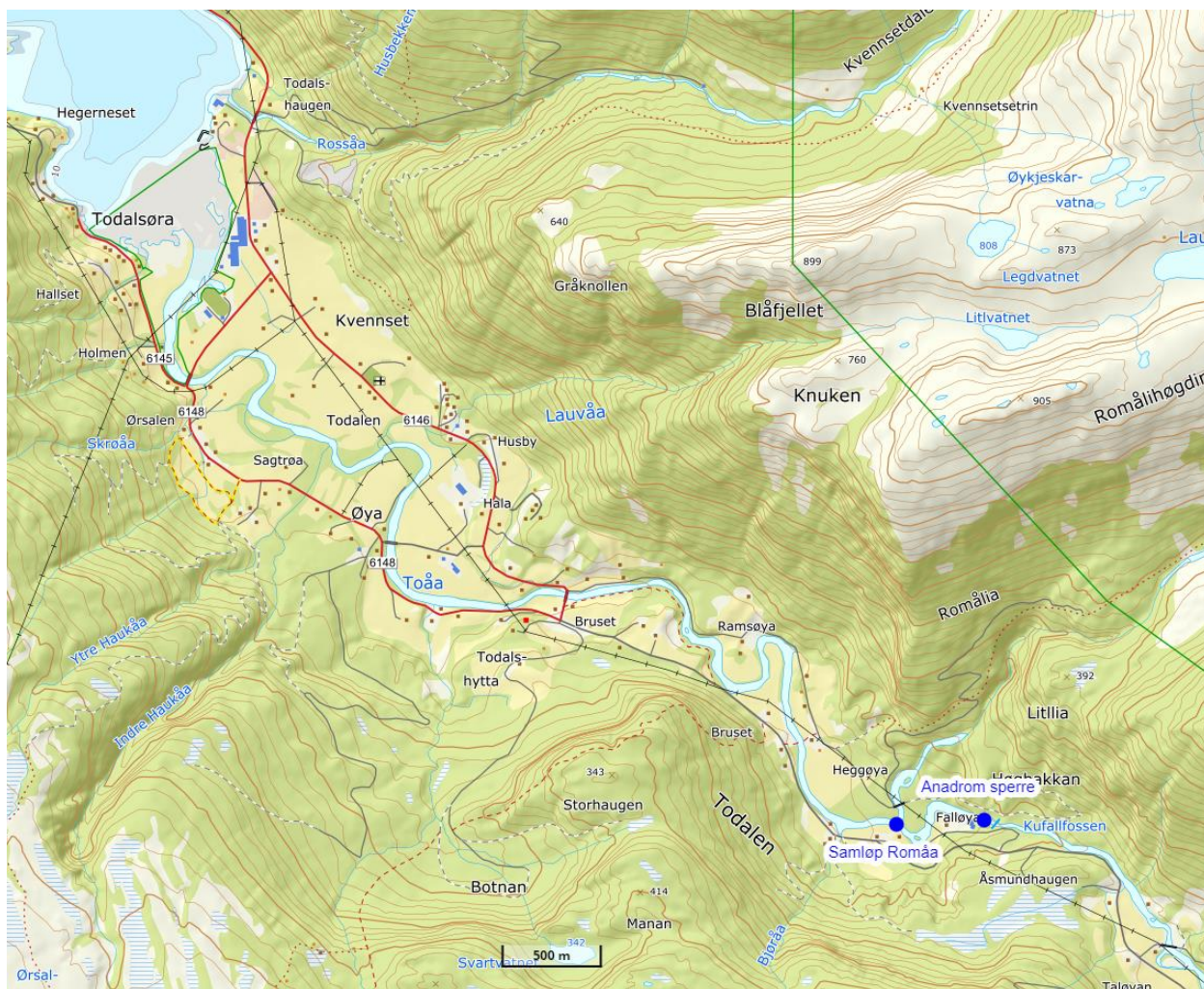
Virkninger av minstevannføring for hydrologi og kraftsystem ved minstevannføring i Toåa

Påvirkning på anadrom strekning

Vi mener at et slipp av uregulert 5%-persentil fra Tovassdammen vil ha en svært begrenset effekt på vannføringen i lakseførende del av Toåa (opp til Storfossen ved den gamle møbelfabrikken).

Årsaken er at det fraførte tilsigsarealet til Tovatna er lite i forhold til det gjenværende uregulerte tilsigsfeltet. Konklusjonen er basert på vannføringer fra Nevina, beregnet med 20% klimapåslag. Nevina estimerer 5%-persentilen til uregulert vannføring fra Tovatna til 0,1 m³/s om vinteren og 0,38 m³/s om sommeren. Tilsvarende sesongpersentiler for det naturlige tilsigsfeltet til Storfossen er 0,50 og 2 m³/s. Reguleringen har altså redusert 5%-persentilen ved Storfossen med bare 20%.

600 m nedenfor Storfossen bidrar også Romåa med vann, slik det er vist i det vedlagte kartutsnittet. Nedenfor samløpet har fraføringen fra Tovatna redusert 5%-vannføringen med mindre en 15%. Det gjelder hele 7 km av den omtrent 7,7 km lange anadrome strekningen i Toåa.

Figur 3: Kartutsnitt over Toåa som viser anadrom strekning og samløp med Romåa.

Tapt kraftproduksjon

Med ulikt minste vannslipp på sommer og vinter (sesongpersentiler) blir vanntapet 6,1 Mm³. Det gir et krafttap på 8,3 GWh. Dette tilsvarer 1,3% av kraftproduksjonen regnet ut fra midlere årsproduksjon siste 25 år.

Det er mange interesser knyttet til vannstand og minste vannføring som berører Driva, og derfor rimelig å forvente at det vil bli lagt ytterligere restriksjoner som vil redusere kraftproduksjonen ved en vilkårsrevisjon. Det skisserte minste vannføringsslipp i Toåa vil trolig utgjøre en større andel av tapt årlig produksjon når alle interessene vurderes samlet, jf omtale tidligere.

Påvirkning på vannstand i Tovatna

I 5% av årene vil tilsiget til Tovatna være mindre enn minste vannslippet. Da vil det ikke være mulig å både slippe vann og samtidig opprettholde den konsesjonsgitte vannstanden i Tovatna på 756.50 m. I 5% av tiden vil altså fisk og friluftsliv og næringsliv i Tovatna kunne komme dårligere ut enn i dag, dersom minste vannslipp får prioritet.

Påvirkning på vannstand i Gjevilvatnet

Minste vannslipp i Toåa vil også kunne gi lavere vannstand i Gjevilvatnet. Slik konsesjonen er nå har vannslipp til Driva elv når vannføringen er under terskelverdiene høyere prioritet enn å holde

sommervannstand i Gjevillvatnet. I tørre år vil det kunne være behov for vannslipp til Driva elv hele sommeren, til skade for fisk og friluftsliv ved Gjevillvatnet. I de tørreste tilsigsscenariene vil et tilleggsvannslipp fra Tovatna føre til en ekstra senking av vannstanden i Gjevillvatnet på 20 cm, og ytterlige øke belastningen der.

Miljømessige forhold i Toåa

Bestandsutviklingen og forholdene for anadrom fisk i Toåa har vært gjenstand for en rekke undersøkelser og tiltak. I Toåa er det også flere terskler som er bygget som følge av konsesjonskrav. Det er også et utsettingspålegg av laksesmolt som produseres ved Statkrafts anlegg i Todalen (Rossåa).

Etter rehabilitering av tersklene i 2007 er fiskeundersøkelser foretatt i 2009, 2010, 2011, 2014 og i 2020. TrønderEnergi Kraft engasjerte sommeren 2020 Sweco for å gjøre undersøkelser i Toåa. Det ble i tillegg til vanlige ungfiskundersøkelser og gytefisktellinger foretatt habitatkartlegging av hele anadrom strekning i tillegg til at sidebekker ble undersøkt m.h.t. potensiale for gyting og oppvekst av laks og sjøørret unger. Tersklene ble undersøkt og funnet i god stand. Alle tersklene ble renoveret og delvis omgjort i 2007. Rapport fra Sweco sin undersøkelse vedlegges vårt høringsvar.

Ved gytefisktellingen i 2009 ble det funnet kun 51 laks og 180 ørret. Tilsvarende tall i 2010 var 119 laks og 209 ørret og i 2020 ble det funnet 126 laks og 186 ørret. I 2020 utgjorde hunnlaks 329 kg som tilsvarer 83% av gytebestandsmålet. I tillegg var det tatt ut 26 kg hunnlaks under stamfiske. Årene fra 2010 til 2014 hadde lav gytebestand mens det fra 2014 og fram til 2020 har vært en betydelig bedre bestand. Sommeren 2020 var et svært godt fangstår. Det ble da fanget 157 laks og 56 sjøørret. Konklusjonen i Sweco sin rapport er at oppnåelsesgraden av gytebestandsmålet de siste 20 årene viser en oppgang i laksebestanden siden 2010.

Oppgang i laksebestanden går også frem av rapporter fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning (VRL) som omtaler Toåa spesifikt (blant annet vedlegg 11C fra 2018 med oppdaterte tall fra 2016 og 2017). Vi er noe undrende til at disse rapportene ikke er lagt til grunn for Miljødirektoratets høringsinnspill, men derimot eldre rapporter med vurderinger fra 2006. I Lakseregisteret, som Miljødirektoratet også viser til, går det også klart frem at sannsynligheten for oppnåelse av gytebestandsmål har økt betydelig de siste årene, se figuren under hentet fra Lakseregisteret.

Figur 4: Utlipp fra Lakseregisteret som viser utviklingen i oppnåelse av gytebestandsmål.

Ungfiskundersøkelsene som ble gjort i 2020 viser relativt lave tettheter av årsyngel og ungfisk, men høyere enn i 2011 og på samme nivå som i 2014 da det ble funnet lavere tetthet av årsyngel, men høyere tettheter av ungfisk. Det er relativt mye årsyngel i forhold til eldre ungfisk. Dette tyder på at forholdene, særlig skjulkapasiteten, for ungfisk ikke er optimale. Både sommeren og vinteren i 2018 var svært tørre. Vannføringa lå under gjennomsnittlig Q5 for årene 1996 -2019. Det kan forklare hvorfor det ble funnet relativt lite ungfisk i disse undersøkelsene i 2020.

Ungfiskundersøkelser i sidebekkene viste middels til høye tettheter av ørret. Det samme ble påvist i undersøkelser i 2005 og 2006. I 2020 ble flere bekker undersøkt. Sweco konkluderte med at sidebekkene til Toåa er viktige for produksjonen av sjøørret.

Resultatene fra boniteringen av Toåa viser at stryk og glattstrøm er dominerende elveklasser. Denne elvetyper har ofte god fordeling av gyte- og oppvekstområder. Men Toåa transporterer mye sand som som tetter igjen hulrom som er viktig for skjulkapasiteten. På de 19 stasjonene skjulkapasiteten ble målt var det mer "gjenklogging" av finmasse og dårligere skjulkapasitet enn ventet for denne type elv. Det samme er også tilfelle for flere av gytehabitattene. De er delvis "gjenklogget" av finere masser litt ned i elvebunnen.

Terskelbassengene samler også opp mye fin sand og grus. Terskelbassengene utgjør et relativt stort areal av Toåa og er standplass for voksen fisk, men egner seg hverken som oppvekstområder eller gyteområder p.g.a. bunnforhold med mye finmasse. De gir selvsagt også gode fiskeplasser.

Sweco konkluderer i sine undersøkelser med at: *"mye sand i substratet trolig er årsaken til hvorfor den naturlige laksebestanden i vassdraget er vurdert til å være middels stor, da det kan fungere som en habitatflaksehals sammen med manglende skjulområder"*. Det pekes også på at det flere steder mangler kantvegetasjon langs elva, noe som fører til mindre skjul og skygge og at avrenning fra jordbruk havner i elva.

De undersøkelsene som er utført viser at forholdene for laks og sjøørret kan bli bedre i Toåa. Flaksehalsene som må forbedres for å få dette til er flere. Et hovedproblem er transport og sedimentering av finstoff på areal for gyting og skjul. Minstevannføring vil i svært liten grad gi høyere og flere flommer i elva. Det vil kun gi en marginalt høyere vannføring. Avsetning og bortvasking av sand vil derfor være tilnærmet uforandret.

Habitattiltak basert på moderne miljødesign av deler av anadrom strekning og sidebækker, vil sannsynligvis ha en langt større effekt. Dette gjelder fjerning og redesign av terskler, utlegging av stein for skjul, utlegging av gytegrus, og rehabilitering av "gjenkloggede" områder.

Oppsummering

Vi mener det ikke er grunnlag for å omprioritere Driva-reguleringen fra kategori 1.2 basert på at konsesjonen allerede er kategorisert med høyeste krafttap KT5 og miljøverdi VPS5. Vurderinger i Toåa vil ikke påvirke dette. Vi anslår krafttapet isolert for Toåa til ca 8 GWh.

Videre mener vi at minstevannføring vil ha en beskjeden innvirkning på vannføringen i Toåa fordi det resterende uregulerte tilsiget er betydelig. Undersøkelsene fra 2020 i Toåa viser at det er skjulkapasitet som kan være en begrensende faktor for laks og sjøørret. Vi mener at det er derfor mer å hente ved å se på tiltak i elva fremfor å vurdere minstevannføring. Habitattiltak i elva må også ses i sammenheng med effekt av utsettingspålegget.

En kost/nytte avveining mot tapt kraftproduksjon tilsier etter vårt syn at det ikke er grunnlag for å prioritere Toåa for minstevannføring i vannforvaltningsplanen da det er andre tiltak som synes å ha bedre effekt enn minstevannføring som vil ha svært beskjeden effekt på vannføringen.

Med vennlig hilsen
TrønderEnergi Kraft AS

Nils Henrik Johnson
Miljø- og myndighetskontakt